

ÇOCUK HAKLARININ GÖLGESİNDE GAZZE'NİN UNUTULAN ÇOCUKLARI

Gaza's Forgotten Children in the Shadow of Children's Rights

Öğr. Gör. Alperen AVCI*

Geliş Tarihi: 23.01.2024 | Yayına Kabul Tarihi: 17.04.2024

Öz

Bu araştırma, İsrail saldırıları neticesinde Gazze'li çocukların karşılaştığı zorlukları, yaşadıkları insan hakları ihlallerini ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) kapsamında bu haklara ulaşmada karşılaştıkları engelleri incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın önemi, Gazze'deki çocukların yaşadığı acil duruma dikkat çekmek ve uluslararası toplumu harekete geçmeye teşvik etmektir. Bu araştırmada veriler, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden biri olan doküman incelemesi ile toplanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma kapsamında doküman olarak 7 Ekim'den itibaren İsrail Gazze saldırılarını ele alan gazete haberleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Anadolu Ajansı, Trt Haber, Independent Türkçe, Euronews gibi gazetelerde yer alan haberler oluşturmuştur. Bu örneklem de Anadolu Ajansı ve TRT Haber, Türkiye'nin resmi haber kaynakları olarak bilinir ve geniş bir kitleye ulaşır.

Abstract

This research aims to examine the challenges faced by children in Gaza as a result of Israeli attacks, the violations of their human rights, and the obstacles they encounter in accessing these rights under the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC). The significance of the study is to draw attention to the urgent situation faced by children in Gaza and to encourage the international community to take action. Data for this research were collected through document analysis, which is one of the qualitative research data collection techniques, and subjected to content analysis. Within the scope of the research, newspaper articles covering the Israeli attacks on Gaza since October 7th were examined. The sample of the study consisted of news articles published in newspapers such as Anadolu Agency, TRT Haber, Independent Türkçe, and Euronews. This sample selection ensures diversity by including Anadolu Agen-

* Muş Alparslan Üniversitesi Malazgirt Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, alperen.avci@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2395-9405

ken, Independent Türkçe ve Euronews ise farklı bakış açıları ve uluslararası bir bakış açısı sunarak çeşitlilik sağlanmaktadır. Gazete haberlerinden elde edilen bulgulara göre Gazze'deki çocuklar, insanlığın ve çocuğun en temel hakkı olan yaşama hakkına dahi erişememekte ve birçok haklarından mahrum bırakılmaktadırlar. Araştırmada, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarının uluslararası hukukun çeşitli yönleriyle çeliştiği ve acil önlemler alınması gerektiği vurgulanmakla birlikte, mevcut durumun son bulması için öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gazze, Hukuk, Çocuk Hakları, BMÇHS, İsrail-Gazze Çatışması.

cy and TRT Haber as Turkey's official news sources with a wide audience reach, and Independent Türkçe and Euronews providing different perspectives and an international outlook. This choice aims to provide a comprehensive perspective by addressing both local and international news. Findings from newspaper articles indicate that children in Gaza are deprived of their fundamental right to life and are denied many of their rights. The research emphasizes that Israeli attacks on Gaza contradict various aspects of international law and calls for urgent measures to be taken, along with presenting recommendations for ending the current situation.

Key words: Gaza, Law, Children's Rights, UNCRC, Israel-Gaza Conflict.

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS), dünya genelinde çocukların yaşam, gelişim, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi temel haklarını korumayı amaçlayan kapsamlı bir sözleşmedir. Bu sözleşme, çocukları öncelikli bir toplumsal kesim olarak tanımlayarak, onların korunması ve gelişimi için uluslararası standartlar belirlemektedir. BMÇHS'nin temel amacı, çocukları güvence altına alarak adil bir yaşam, eğitim ve sağlık hakkına erişim konusunda desteklemektir.

Ancak, Gazze'deki çocuklar, bu evrensel haklara ulaşmakta zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bölgede artan siyasi çatışmalar ve çeşitli güvenlik tehditleri, çocukların sağlıklı bir çocukluk geçirmelerini engelleyen faktörler arasındadır. Ayrıca, sık sık yaşanan çatışmaların etkisiyle eğitim, güvenlik ve temel sağlık hizmetlerine erişimdeki kısıtlamalar, Gazze'deki çocukların genel yaşam kalitesini ciddi şekilde etkilemektedir. Bu bağlamda, Gazze'deki çocuklar, BMÇHS'nin belirlediği haklara ulaşmada önemli engellerle karşılaşmaktadır. Bu çocuklar, sadece bireysel gelişim haklarına değil, aynı zamanda yaşam hakkına dahi güvence sağlanamayan

bir ortamda yaşam mücadelesi vermektedirler. Bu çalışma, BMÇHS'nin evrensel prensiplerinin Gazze'deki çocukların yaşadığı özel zorluklar bağlamında nasıl etkilendiğini inceleyerek, çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

7 Ekim'den itibaren İsrail'in Gazze'ye yönelik gerçekleştirmiş olduğu saldırıları konu alan akademik çalışmalar incelendiğinde alanyazının sınırlı olduğu görülmüştür. Bu konuda gerçekleştirilen çalışmalar İsrail saldırıları sonucunda Gazze'de yaşanan insani dramı incelerken, İsrail'in hava saldırılarının sivil halkı hedef aldığı ve yaşananların uluslararası hukuka uygun olup olmama durumunu uluslararası hukuk ve alanyazın ile birlikte değerlendirilmiştir^{1,2}. Çalışmalar çatışmanın Gazze'de büyük bir insanlık dramı yarattığına, sivil yerleşim yerlerinin bombardımana tabi tutulması ve okul gibi sivil yapıların vurulmasının meşru müdafaa sınırlarını aştığına işaret etmektedir. İsrail'in saldırılarının soykırım, etnik temizlik veya savaş suçu olup olmadığı sorusunu tartışmakta ve İsrail'in askeri operasyonlarının Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından yargılanma durumunu değerlendirmektedir^{1,2}. Bu araştırma, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına odaklanan diğer çalışmalardan farklı olarak, özellikle bu saldırıların çocuklar üzerindeki etkilerini vurgulamakta ve Gazze'deki çocukların yaşadığı zorluklara odaklanarak insan hakları ihlallerini ve BMÇHS kapsamındaki haklara erişimdeki engelleri derinlemesine incelemektedir. Gazete haberlerinin kullanımıyla bu etkileri belgeleyerek, bu durumu bilimsel bir bakış açısıyla analiz etmek, çalışmanın özgünlüğünü ortaya koyan bir özelliktir. Ayrıca, araştırmanın amacı uluslararası toplumu Gazze'deki çocukların yaşadığı acil duruma dikkat çekmeye ve harekete geçmeye teşvik etmektir. Dolayısıyla, çalışmanın özgünlüğü sadece mevcut durumu tanımlamakla kalmayıp, aynı zamanda çözüm odaklı bir yaklaşım sunarak etkileyici bir çağrıya dönüşmektedir. Bu yönden, araştırma diğerlerinden ayrılarak Gazze'deki çocukların yaşadığı acil duruma odaklanarak yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Araştırmada öncelikli olarak çocuk haklarının tarihçesine odaklanılmaktadır. Çocuk hakları kavramı, insanlık tarihinde önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir. İnsanlık, uzun bir süre boyunca çocukların haklarını tam olarak anlamamış veya korumamıştır. Araştırmada çocuk hakları başlığı altında bu evrensel prensiplerin nasıl oluştuğunu ve çocukların haklarının giderek daha fazla tanınması ve

- 1 Yalçın Akdoğan (2023). İsrail'in Gazze Katliamı: UCM'ye Göre Savaş Suçu mu, Devlet Terörü mü? Medeniyet ve Toplum Dergisi, 7 (2)
- 2 Yılmaz Arı (2023). Bir İnsanlık Suçu ve Soykırım Trajedisi: İsrail'in Filistinlilere Uyguladığı Devlet Terörü Nedeniyle Yargılanması Gerektiğine Dair Bir Değerlendirme. Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi 5

korunmasının nasıl sağlandığı açıklanmaktadır. Ardından, Gazze'deki çocukların yaşadığı zorlukları anlamak, çocuk ihlallerine dikkat çekmek ve uluslararası toplumu harekete geçirmeye teşvik etmek, soruna yönelik çözüm önerileri sunmak, araştırmanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

1. ÇOCUK HAKLARI

Çocuk, toplumların varlığını sürdürmesindeki temel unsurlardan biri olmuştur³. Ancak 20. yüzyılın başındaki hızlı değişimler, özellikle göç, sanayileşme ve kentleşme gibi faktörler, çocukluğun tanımında önemli bir evrime neden olmuştur. Bu dönemde endüstriyel çocuk işçiliği gibi sorunların ortaya çıkmasıyla birlikte, çocukların savunmasızlığı ve bu savunmasızlık karşısında çocukların yaşadıklarının toplumsal bir sorun olarak fark edilmeye başlamıştır⁴. Bu dönem, çocuk hakları açısından önemli gelişmelere sahne olmuştur. Yasal düzenlemeler, çocuk işçiliği ve eğitimine yönelik önlemleri kapsamış; ayrıca, toplumsal düzeyde çocuklara duyulan sorumluluğun artmasına katkıda bulunmuştur. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, çocukların hayatı yalnızca hayatta kalma mücadelesini aşmış, kendi potansiyellerini gerçekleştirmeleri gereken bir süreç haline gelmiştir. Bu dönüşüm 20. yüzyıl boyunca çocukların bakım hakkının oluşturulması ve tanımlanması ile şekillenmiştir⁵. Çocuk hakları alanındaki ilk adım, 1919'da kurulan ve 1924'te Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi'yle atılmıştır. Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte kurulan birçok büro tarafından taslaklar oluşturulmuş ve toplantılar düzenlenmiştir; ancak I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte bu çalışmalar kesintiye uğramıştır⁶. Savaşın sona ermesiyle birlikte, çocukların korunması önemli bir gündem maddesi haline geldi ve bu bağlamda Cenevre'de "Uluslararası Çocuk Yardım Birliği" kurulmuştur. Bu birlik aracılığıyla yürütülen çalışmaların ilk ürünü, Milletler Cemiyeti tarafından 1924'te yayınlanan Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi olmuştur⁷. Ardından, 10 Aralık 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, çocuklara özel bakım ve yardım sağlama amacını taşımıştır⁸.

3 Emine Akyüz(2018), **Çocuk Hukuku (Çocukların Hakları ve Korunması)** Pegem Akademi Yayıncılık, Baskı 6.

4 Hanita Kosher, Asher Ben-Arieh ve Yael Hendelsman (2016), **Children's Rights and Social Work**. New York.

5 Abdullah Demir (2010), Tarihten Günümüze Çocuk Hakları. **International Journal Of Early Childhood Education Research**, 1(3).

6 Ali Naim İnan (1968), **Çocuk Hukuku**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

7 Kadir Çüçen (2011), **İnsan Hakları**. MKM Yayıncılık.

8 BM(1948), **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi**. <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyanames/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

Çocuk hakları konusundaki bir diğer önemli belge, 1959'da BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesi olmuştur. Bu bildirge, çocuklara mutlu bir çocukluk yaşatma hakkını vurgulamış ve çocukların bireysel katılım haklarına odaklanmıştır⁹. Bildiride, sadece koruma haklarına değil, aynı zamanda çocukların kendi gelişimlerini destekleyecek düzenlemelere de odaklanmasıyla öne çıkar. Bu durum, çocuk hakları anlayışının evrimleşmeye başladığının bir göstergesidir¹⁰. 1979'da BM, 1959 Bildirgesinin yirminci yıldönümünü kutlamak için Uluslararası Çocuk Yılı'nı belirlemiştir. Kutlamanın bir parçası olarak çocuk hakları için yeni bir anlaşmanın yazılması önerilmiştir. O yıl taslak hazırlanmasına başlanmış olmasına rağmen, Sözleşme on yıl sonra 1989'da tamamlanmıştır. BM Genel Kurulu, Kasım 1989'da Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni kabul edilmiştir¹¹. Sözleşme 26 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılmış; daha imzaya açılışının ilk gününde 61 ülke tarafından ciddi bir bağlılık niyeti göstergesi olarak nitelendirilebilecek şekilde imzalanmıştır¹². Bugün 196 ülkenin imzalaması ve onaylaması ile Sözleşme, BM tarafından kabul edilen dünyanın en fazla tarafı bulunan insan hakları sözleşmesidir. 1996 yılında kongre metninin BM Genel Kurulu tarafından kabul edildiği gün olan 20 Kasım'da her yıl aynı günün Çocuk Hakları Günü olarak kutlanmasına karar verilmiştir. Sözleşme, BM üyesi olmayan Vatikan ve Filistin devleti tarafından da onaylanmıştır. ABD ve Somali ise sözleşmeyi imzalayıp, onaylamayan iki ülkedir¹³.

1989'da BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), çocukları "kişi" olarak tanımlayarak çocuk haklarını geniş kapsamlı bir şekilde ele almıştır¹⁴. Günümüzde 196 ülke tarafından imzalanmış ve onaylanmış olan ÇHS, çocuk haklarına dair uluslararası alandaki en kapsamlı belge konumundadır.

Çocukları "çocuk" olarak tanımlayan ve onların haklarına odaklanan ÇHS, çocukların bireysel gelişimine de vurgu yapmaktadır¹⁵. ÇHS, çocuk haklarını dü-

9 BM(1959), Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi https://kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/contents/files/YasalDuzenlemeler/BM_cocuk_Haklari_Bildirisi.pdf (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

10 Ezgi Çaldıran (2019), Siyasi İktidar Karşısında Çocuk ve Çocukluk. On İki Levha Yayınları

11 Cynthia Price Cohen(2002), "United Nations Convention on the Rights of the Child: Developing International Norms to Create a New World for Children", **Children as Equals: Exploring the Rights of the Child** ed.Alaimo, K ve Klug, B. (University Press of America)

12 Bilgin Tiryakioğlu(1991), **Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku**. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

13 Emine Akyüz(2018), **Çocuk Hukuku (Çocukların Hakları ve Korunması)** Pegem Akademi Yayıncılık, Baskı 6.

14 Emine Akyüz(2018), **Çocuk Hukuku (Çocukların Hakları ve Korunması)** Pegem Akademi Yayıncılık, Baskı 6.

15 BM(1989), **Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme** <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-cuk-haklari-na-da-slee/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

zenleyen ve koruyan bir “Magna Carta” olarak kabul edilmektedir¹⁶. Bu bağlamda, çocuk haklarındaki geçmişten günümüze yaşanan gelişmeler, çocukların toplum içindeki konumlarını ve sahip oldukları hakları önemli ölçüde etkilemiştir.

BMÇHS, önsöz, üç kısım ve 54 madde içermektedir. Önsözde, BM'nin temel ilkeleri, insan hakları sözleşmeleri ve bildirilerine atıflar yaparak çocukların özel bakıma ve korunmaya ihtiyaçları olduğu vurgulanmıştır. Sözleşmenin temeli dört özel ilkeye dayanmaktadır. Bunlar: *Ayrımcılık Yapmama İlkesi (Madde 2)*, *Çocuğun Yararlarını En İyi Şekilde Sağlama İlkesi (Madde 3/1)*, *Çocuğun Yaşam, Hayatta Kalma Ve Sağlıklı Gelişim Hakkının Sağlanması İlkesi (Madde 6)* ve *Çocuğun Duyulma Hakkını Güvence Altına Alma İlkesi (Madde 12)*. BMÇHS, geleneksel insan hakları ayrımı yerine koruma, önleme, sağlama ve katılım hakları ayrımına dayanan bir yaklaşım benimsemektedir. Bu bütüncül yaklaşım, tüm hak sınıflarına eşitlik temelinde yer verir ve hakları çocuğun yüksek yararı çerçevesinde değerlendirmektedir¹⁷.

BMÇHS, çocuk hakları bakımından bütüncül bir yaklaşım ile oluşturulmuştur, bu da çocukların yaşama, hayatta kalma, gelişme, yüksek yarar ve katılım haklarını içermektedir. Her bir ilke, çocukların haklarını koruma ve gelişimlerini destekleme amacını taşır, böylece çocuklar daha adil, eşit ve güvenli bir dünyada büyüyebilirler.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabulü, önemli bir adım olmuştur; ancak bu sözleşme, dünyadaki tüm çocuk sorunlarını ortadan kaldırmaya yönelik sihirli bir çözüm sunmamaktadır. Ozansoy'a göre çocuk hakları sözleşmeleri sihirli bir çözüm sunmamakta ve dünyadaki tüm sorunları ortadan kaldırmamaktadır¹⁸. Nitekim, Gazze'deki son saldırılarda yaşanan çocuk ölümleri, bu sözleşmenin yeterince etkili olmadığını ve çocukların güvenliğini sağlama konusunda sınırlılıklar içerdiğini göstermektedir. Bugün İsrail'in saldırıları sonucunda Gazze'deki çocukların yaşama haklarına yönelik ciddi tehditler devam etmektedir.

Bu durumda, uluslararası toplumun, çocuk hakları konusundaki sözleşmelerin daha etkin bir şekilde uygulanması için güçlü ve kararlı adımlar atması gerekmektedir. Çocukların korunması ve haklarının savunulması, sadece metinlerde değil,

16 Tekin Akıllıoğlu (1995), **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

17 Müberra Algan (2021). **Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları**. On İki Levha Yayıncılık.

18 Cüneyt Ozansoy (1999), Öznesini Arayan Nesnelere: Çocuk ve Çocuk Hakları. **TBB Dergisi**, 1, 39-62.

aynı zamanda somut eylemlerle desteklenmelidir¹⁹. Gazze'deki çocukların yaşadığı zorluklar ve hak ihlalleri, uluslararası toplumu, çocuk hakları konusunda daha etkili ve acil önlemler almaya çağırmaktadır.

Bu nedenle, uluslararası toplumun çocuk hakları konusundaki çabalarını arttırması, sözleşmelerin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlaması ve çocukların yaşama haklarına yönelik tehditleri engellemesi kritik önem taşımaktadır.

2. GAZZE'DEKİ ÇOCUKLAR VE YAŞADIKLARI ZORLUKLAR

Gazze'deki çocuklar, sosyal, ekonomik ve siyasi zorluklarla karşı karşıya kalarak BMÇHS tarafından güvence altına alınan haklara erişimde ciddi engellerle mücadele etmektedir. Bu zorlukların başında, bölgedeki uzun süreli çatışmalar ve ekonomik sıkıntılar gelmektedir. Sosyal alanda, çocuklar güvenli bir çevrede büyümeyemekte, okul ortamları sürekli tehdit altında bulunmakta ve oyun alanlarından mahrum kalmaktadırlar.

Özellikle son günlerde yaşanan İsrail saldırıları, Gazze'deki çocukları daha da savunmasız hale getirmiştir. Okulların hedef alınması, çocukların eğitim hakkına yönelik büyük bir tehdittir. İsrail rejimi tarafından yapılan saldırılarda çocukların ölmesi, BMÇHS'nin sağlık ve yaşam hakkını güvence altına alan maddelerine açık bir ihlal teşkil etmektedir. Bu saldırılar, çocukların psikolojik sağlığına da ciddi zararlar vermiş ve çocuklarda travmatik etkiler yaratmıştır.

İsrail rejimi tarafından yapılan saldırılarda çocuk hastanelerinin hedef alınması, Gazze'deki çocukların güvenliğine yönelik ciddi bir tehdittir. Bu saldırılar, çocukların sağlık hizmetlerine erişimini daha da kısıtlamış ve acil tıbbi müdahalelerin yapılmasını engellemiştir. Özellikle çocuk hastanelerinin vurulması, Gazze'deki çocukların sağlık haklarına yönelik BMÇHS kapsamında yapılan anlaşmalara açık bir ihlal teşkil etmektedir. Çocukların tedavi ve rehabilitasyon hakları, bu saldırılar nedeniyle büyük bir risk altındadır. Bu durum, BMÇHS'nin özellikle sağlık hizmetlerine erişim konusundaki maddelerinin, Gazze'deki çocuklar için pratikte ne kadar zorlayıcı olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu saldırılar, çocukların yaşama hakkını ve sağlık hizmetlerine erişim haklarını tehdit ederken, uluslararası toplumun acil müdahalesini gerektirmektedir. Özellikle İsrail tarafından gerçek-

19 Tekin Akıllıoğlu (1995), **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

leştirilen saldırıların, özellikle çocuk hastanelerinin (Rantisi Çocuk Hastanesi, Nasr Çocuk Hastanesi ve Şifa Hastanesi) hedef alınmasıyla birlikte, çocukların yaşam, güvenlik ve sağlık haklarına yönelik ciddi tehditler oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, uluslararası toplumu, BMÇHS'nin sağlık haklarına dair prensipleri doğrultusunda acil ve etkili bir şekilde harekete geçmeye çağırılmaktadır.

Gazze'deki çocukların maruz kaldığı bu zorluklar, uluslararası toplumun ve BMÇHS'nin etkin bir şekilde müdahale etmesini gerektirmektedir. Sadece bireysel değil, aynı zamanda kolektif hakların da korunması adına acil önlemler alınmalıdır. Bu çerçevede, yaşanan olayların ışığında çocukların güvenliği, eğitimi ve sağlığı için acil çözümler üretilmesi gerekmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma desenine uygun olarak yapılandırılmıştır. Araştırmada veriler, nitel veri toplama tekniklerinden doküman analizi kullanılarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Doküman incelemesi, bir araştırma problem hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanların ve ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır.²⁰ Çalışmada 7 Ekim 2023 tarihinden itibaren İsrail'in Gazze saldırıları konu alan gazete haberleri incelenmiştir. Bu araştırmada, örneklem türü olarak amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Bu kapsamda Anadolu Ajansı, TRT Haber, Independent Türkçe, Euronews gibi belirli haber kaynaklarından veriler toplanmıştır. Bu örneklem türü, araştırmanın amacına ve konusuna uygun olarak belirli bir özelliği taşıyan örnekleri seçmeyi sağlamaktadır. Bu seçim, hem yerel hem de uluslararası haberlerin kapsamlı bir şekilde ele alınmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Anadolu Ajansı ve TRT Haber, Türkiye'nin resmi haber kaynakları olarak geniş bir kitleye ulaşırken, Independent Türkçe ve Euronews ise farklı bakış açıları ve uluslararası bir perspektif sunarak çeşitlilik sağlamaktadır. Bu nedenle, araştırma geniş bir görüş açısına dayanmaktadır ve daha kapsamlı bir anlayış sağlamaktadır.

VERİ ANALİZİ

İçerik analizi genellikle nitel araştırma metodolojileri içinde yer alır ve araştırmacıya metnin içeriği hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu yöntem, farklı veri kaynak-

20 Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek (2006). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Seçkin Yayıncılık.

larından elde edilen bilgilerin yapılandırılmasına ve yorumlanmasına yardımcı olur. İçerik analizi, metnin açık ve gizli anlamlarını ortaya çıkarmak için kullanılır. İçerik analizinde, metnin ana konularını temsil eden temalar ve bu temalar altında sınıflandırılan alt başlıkları ifade eden kategoriler belirlenir. Bu durumdan hareketle çalışma da gazete haberleri üzerinden Gazze'deki çocukların maruz kaldıkları zor durumlar BMÇHS'nde yer alan çocuk hakları ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş ve çocukların mahrum bırakıldıkları haklar tema ve kategoriler altında analiz edilmiştir.

BULGULAR

Analiz kapsamında Gazze'de yaşanan çocuk hakları ihlalleri teması ele alınmış ve bu tema altında Gazze'de çocuk hakları ihlalleri BMÇHS çerçevesinde dört ana kategori altında incelenmiştir: Temel hakların ihlali, aile ve vatandaşlık haklarının ihlali, çocukların özgürlük ve gizlilik haklarının ihlali, sağlık ve eğitim hizmetlerinin ihlali. Bu kategoriler çerçevesinde Gazze'de çocukların karşılaştığı hak ihlalleri detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.

Tema: Gazze'de Yaşanan Çocuk Hakları İhlalleri

Gazze'de tespit edilen çocuk hakları ihlalleri, insani ve hukuki bir perspektiften incelendiğinde, derin endişe uyandıran bir durumu ifade etmektedir. Bu bölgedeki çocuklar, çatışma ortamının etkileri altında, temel insan haklarına erişimde ciddi kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Sağlık hizmetlerine ulaşım, eğitim olanaklarından mahrumiyet, fiziksel güvenlik zafiyeti ve psikososyal gelişimlerinde olumsuz etkiler gibi pek çok alan, çocukların yaşamsal önem taşıyan haklarının ihlal edildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Gazze'de çocuk hakları ihlalleri, uluslararası hukuk normları ve çocuk haklarına dair uluslararası sözleşmelerle belirlenmiş standartların çiğnenmesiyle öne çıkmaktadır. Bu durum, sadece bölgedeki çocukların değil, aynı zamanda uluslararası toplumun genelinde çocuk haklarına yönelik küresel bir endişenin odak noktasını oluşturmaktadır.

İsrail'in bu süreçte sergilediği tutum, var olan bütün insani değerleri ayaklar altına almıştır. Uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmış temel insan hakları ağır bir şekilde ihlal edilmiş, vicdanen kabul edilemez eylemler gerçekleştirilmiştir. İsrail, bölgenin elektrik ve su kaynaklarını keserek, Gazze'ye insani yardım malzemelerinin girişini engelleyerek, hastaneler başta olmak üzere sağlık merkezlerini, ibadethaneleri ve okulları bombalayarak, sivilleri hedef alarak uluslararası toplu-

mu dehşete düşürecek bir vahşetin içine girmiştir. Bu süreçte, uluslararası insan hakları, uluslararası çocuk hakları ve uluslararası savaş antlaşmalarına aykırı olarak yaşanan bu olaylar, insanlığın ortak vicdanını sarsan bir şekilde öne çıkmaktadır.

Filistin Sağlık Bakanlığı'nın 7-26 Ekim tarihleri arasındaki İsrail saldırılarının ardından yayımladığı 212 sayfalık rapor, Gazze'deki insan hakları ihlallerini somut olarak Dünya'ya duyurmakta ve gözler önüne sermektedir. İsrail'in saldırılarında hayatını kaybedenlerin isimleri, kimlik bilgileri ve yaşlarına dair veriler, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bir dizi maddesine karşı çıkmaktadır. İlk olarak, yaşamlarını yitiren 133 bebeğin durumu²¹, çocukların yaşama hakkının ihlalinin içermektedir (Madde 6). Ayrıca, raporda belirtilen ilkokul ve lise çağındaki çocukların ölümleri, çocukların savaş ve çatışma durumlarında korunma hakkının ihlal edildiğini göstermektedir (Madde 38). Bu durum din ve milliyete dayalı olarak çocuklara karşı ayrımcılık yapıldığı anlamına gelmektedir (Madde 2). Sağlık hakkının ihlali ise çocukların saldırılarda yaralanması ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklarla açıkça görülmektedir (Madde 24). Eğitim hakkının da etkilendiği raporda belirtilen çocukların eğitim hayatını sürdürme haklarına yönelik önemli kısıtlamalar, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Madde 28'i kapsamında değerlendirilmektedir.

Gazze'de meydana gelen olayların BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) maddelerine yönelik ihlalleri, aşağıdaki kategorilerde detaylı bir şekilde incelenerek analiz edilmiştir. Bu çözümleme, Gazze'deki çocukların yaşadığı dramatik koşulların, uluslararası anlaşmalara ve çocuk haklarına dair taahhüt edilen prensiplerle ne denli uyumsuz olduğunu vurgulamaktadır. Açlık, susuzluk, barınma sorunları, eğitim haklarının ihlali ve savaşın yarattığı trajik sonuçlar, çocukların BMÇHS kapsamındaki temel haklarından nasıl mahrum kaldığını acı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu durum, uluslararası toplumun, Gazze'deki çocukları koruma ve haklarına saygı gösterme konusunda daha etkin bir şekilde harekete geçme ihtiyacını ön plana çıkarmaktadır.

21 Muhammet Semiz(2023), "İsrail Güçleri, Gazze'de Henüz Bir Yaşını Doldurmamış 133 Bebeği Öldürdü", Anadolu Ajansı (AA), 31 Ekim [https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-gucleri-gazze-de-henuz-bir-yasini-doldurmamis-133-bebegi-oldurdu/3038573#:~:text=İsrail%20saldırıları%20%20henüz%20bir%20yaşını,üzere%2044%20bebek%20yaşamını%20yitirdi.&text=İsrail%20bombardımanlarında%20%20203%20yaşındaki%20171,17yaş\)%20523%20çocuk%20hayatını%20kaybetti.](https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-gucleri-gazze-de-henuz-bir-yasini-doldurmamis-133-bebegi-oldurdu/3038573#:~:text=İsrail%20saldırıları%20%20henüz%20bir%20yaşını,üzere%2044%20bebek%20yaşamını%20yitirdi.&text=İsrail%20bombardımanlarında%20%20203%20yaşındaki%20171,17yaş)%20523%20çocuk%20hayatını%20kaybetti.) (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

Kategori I: *Temel Hakların İhlali*

Bu bulgu başlığı altında, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan temel maddelere odaklanarak Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri incelenmiştir. Ayrımcılığın önlenmesine dair Madde 2, yasa ve uygulamaların çocuk yararını gözetmeyi ihlal eden durumlar Madde 3, yaşam hakkını ihlal edilen madde 6, barış ortamından mahrum bırakılma ve savaşıardan korunamama durumu Madde 38, bedensel ve ruhsal işkence yöntemlerinin ihlali Madde 34 gibi maddeler çerçevesinde Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri analiz edilmiş ve bu bağlamda belirtilen maddelerde yaşanan ihlaller ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Gazze'de yaşanan çocuk hakları ihlalleri, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel ve öncelikli maddelerinden biri olan Madde 2'yi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu madde, bütün çocukların doğum yerleri, konuştukları dil veya büyüklerinin inançlarına bakılmaksızın eşit haklara sahip olmalarını vurgulamaktadır. Ancak Gazze'deki çocuklar, çatışma koşulları nedeniyle ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Gazze'de çocuklara yönelik ayrımcılık, etnik köken, dini inanç veya diğer sebeplerle gerçekleşebilmektedir. Bu durum, çocukların eşit haklara sahip olma ilkesini zedeleyerek Madde 2'nin ihlal edildiği bir tabloyu ortaya koymaktadır. Gazze'deki çocuk hakları ihlallerinin değerlendirilmesinde, Madde 2'nin çocukların evrenselliği ve ayrımcılık yaşağına yönelik temel prensiplerini gözetmek önem arz etmektedir.

BMÇHS Madde 3, çocuklarla ilgili yasa ve uygulamaların oluşturulmasında öncelikle çocukların yararının düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak, Gazze'de yaşanan çatışma ve zorla yerinden edilme koşulları, çocukların yararını gözetme ilkesinin ihlal edildiği bir tabloyu ortaya koymaktadır.

BMÇHS Madde 6, yaşam hakkını vurgulamaktadır ve her çocuğun temel bir hakkı olarak tanır. Ancak, Gazze'de yaşanan çatışma ortamı ve zorla yerinden edilme koşulları, çocukların yaşam haklarını önemli ölçüde tehdit etmektedir. İsrail ordusunun, Gazze Şeridi'ne 7 Ekim 2023'ten bu yana sürdürdüğü saldırılarla 11 bin çocuğu öldürdüğü açıklandı²² ve saldırılar nedeniyle Gazze Şeridi'nde 650 bin

22 Muhammed Emin Canik (2024). "İsrail, Gazze'de 108 Günde 11 Bin Çocuk Öldürdü". Anadolu Ajansı (AA), 23 Ocak <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-gazze-108-gunde-11-bin-cocuk-oldurdu/3115717#:~:text=İsrail%20ordusunun%2C%20Gazze%20Şeridi'ne,11%20bin%20çocuğu%20öldürdüğü%20açıklandı.&text=Gazze'deki%20hükümetin%20Medya%20Ofisinden,500%20kadının%20ohayatını%20okaybettığı%20obelirtil-di.> (Erişim Tarihi: 19.03.2024).

kişinin evsiz kaldığını bildirildi²³. Buradan hareketle Gazze'deki çocuklar, güvenli bir yaşam sürdürme haklarına yönelik tehditlerle karşı karşıyadır. Ev tahliyeleri, hava saldırıları ve çatışma ortamı, çocukların temel yaşam haklarına ulaşmalarını engellemekte ve bu durum, Madde 6'nın ihlal edildiğini göstermektedir. Gazze Sağlık Bakanlığı'nın savaşın ilk ayında 4.000'den fazla çocuğun hayatını kaybettiğini bildirmesi²⁴, BM Genel Sekreteri António Guterres'in Gazze'nin "çocuklar için bir mezarlık haline geldiği" ifadesiyle²⁵ birleşerek, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çeşitli maddelerine açık bir şekilde aykırılığı vurgulamaktadır.

7 Ekimden 2 Kasım'a kadar geçen süre de Gazze'ye düzenlenen saldırılarda her saatte 5 çocuğun hayatını kaybetmesi²⁶, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çeşitli maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Bu trajik olay, ilk olarak çocukların yaşama hakkının ihlal edildiğini göstermektedir (Madde 6). Ayrıca, saldırılarda hayatını kaybeden çocuk sayısının yüksekliği, çocukların korunma ve bakım haklarının sistematik bir şekilde çiğnendiğini vurgulamaktadır (Madde 19). Filistin'de öldürülen çocuk sayısının dünya genelindeki son 3 yıl ortalamasını aşması²⁷, savaş ve çatışma durumunda koruma hakkının açık bir ihlalini yansıtmaktadır (Madde 38).

Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri, Madde 34'ü göz önüne alarak değerlendirildiğinde, çocukların bedensel ve ruhsal yönden örseleyecek yöntemlere maruz kaldığı ciddi ihlallerle karşılaşmaktadır. Özellikle savaş ve çatışma ortamında, çocukların travmatik deneyimlere maruz kalması bu maddeyi ön plana çıkarmaktadır. Gazze'deki çocuklar, yaşadıkları çatışma ve saldırılar nedeniyle bedensel ve ruhsal travmalara maruz kalmaktadır. Bu durum, Madde 34'te belirtilen çocukları örseleyecek her türlü yaklaşıma izin verilmemesi ilkesinin açık bir ihlalidir. Çocukların

- 23 Mustafa Deveci (2024). "BM: Gazze Şeridi'nde 650 Bin Kişi Evsiz Kaldı". Anadolu Ajansı (AA), 9 Şubat <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-gazze-seridinde-650-bin-kisi-evsiz-kaldi/3132423#:~:text=BM%20in-sani%20işler%20Koordinasyon%20Ofisi,bin%20kişinin%20evsiz%20okaldığını%20bildirdi.> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)
- 24 Şerife Çetin(2023), "BM: Gazze'de 46 Günde 5 Bin 300 Çocuk Öldürüldü", Anadolu Ajansı (AA) 22 Kasım <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-gazzedede-46-gunde-5-bin-300-cocuk-olduruldu/3061970> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)
- 25 Salih Okuroğlu(2023), "BM, Gazze ve Batı Şeria'daki 2,7 Milyon Kişi İçin 1,2 Milyar Dolarlık İnsani yardım Çağrısı Başlattı", Anadolu Ajansı (AA) 6 Aralık <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-gazze-ve-bati-seriada-ki-2-7-milyon-kisi-icin-1-2-milyar-dolarlik-insani-yarim-cagrisi-baslatti/3045833> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- 26 Tuğba Altun(2023), "Gazze'de Saatte 5 Çocuk Öldürülürken 7 Bebek Bombalamalar Arasında Dünyaya Gözlerini Açıyor", Anadolu Ajansı (AA), 16 Kasım <https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/gazzedede-saatte-5-cocuk-oldurulurken-7-bebek-bombalamalar-arasinda-dunyaya-gozlerini-aciyor/1818107> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- 27 Gökhan Çeliker ve Sümeye Dilara Dinçer(2023), "Dünyada En Kısa Sürede En Fazla Çocuğun Öldürüldüğü Yer: Gazze", Anadolu Ajansı (AA), 4 Kasım <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-en-kisa-surede-en-fazla-cocugun-olduruldugu-yer-gazze/3042120#:~:text=Gazze%27nin%20%2C3%20milyonluk,yüzde%2040%27tan%20fazlası%20çocuk> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

yaşadıkları travmatik deneyimler, psikolojik ve duygusal sağlıklarını olumsuz etkileyebilir ve uzun süreli etkiler yaratabilir.

Gazze'deki çocuklar, savaşın yarattığı dehşet dolu ortamda, açlık, susuzluk, barınma sorunları, ailelerinden ayrılma, oyundan ve okuldan mahrum bırakılma gibi bir dizi travmatik olayla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çocuklar, barışın ve güvenliğin olmadığı bir ortamda, temel ihtiyaçlarından mahrum kalarak büyümekte ve çeşitli zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Madde 38, çocukların askere alınmaması ve devletin çocukları silahlı çatışmalardan koruma yükümlülüğünü vurgulasa da, Gazze'deki çocuklar bu haklarından yararlanamamakta ve savaşın etkileriyle başa çıkmak zorunda kalmaktadırlar.

Kategori II: Aile ve Vatandaşlık Haklarının İhlali

Bu bulgu başlığı altında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin belirlediği maddelere odaklanarak Gazze'de yaşanan çocuk hakları ihlallerine dikkat çekilmektedir. İsim, vatandaşlık ve aile bağlarının ihlal edildiği Madde 8'den başlayarak, aile birliğinin zedelendiği Madde 9, ebeveyn izni olmadan yapılan göçün ihlal edildiği Madde 11, ebeveyn sorumluluklarının yerine getirilememesi durumunu ele alan Madde 18 ve aile ihlali kavramını içeren Madde 20 bu başlık altında incelenmektedir.

BMÇHS Madde 8, çocuklara verilen ismin, vatandaşlık hakkının ve aile bağlarının korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu haklar, zorla değiştirilemez ve alınamaz; değiştirilmek istenir ya da çocuğun elinden bu haklar alınırsa devletin bu duruma karşı çıkması gerektiğini belirtmektedir. Gazze'de çocuklar, çatışma koşulları nedeniyle isim, vatandaşlık ve aile bağları haklarına yönelik tehditlerle karşı karşıyadır. Ev tahliyeleri, göç, ailelerin dağılması gibi faktörler, çocukların bu temel haklarından mahrum bırakılmasına neden olmaktadır. Bu durum, Madde 8'in ihlal edildiğini göstermektedir.

BMÇHS Madde 9, her çocuğun ailesiyle birlikte yaşama hakkına vurgu yapar. Eğer anne ve baba çocuğa bakamıyorsa, çocuğun bu durumdan zarar görmemesi için başka bir bakım sağlanmalıdır. Ayrıca, çocuğun bu durumda dahi düzenli olarak anne ve babasıyla görüşebilme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Gazze'deki çocuklar, çatışma ve zorla yerinden edilme nedeniyle aile birliği haklarından mahrum kalmakta ve birçok çocuk ailesinden ayrı düşmektedir. Bu durum, Madde 9'un ihlal edildiğini göstermektedir.

BMHÇHS Madde 11, anne ve babalarının izni olmadan hiçbir çocuğun başka bir ülkeye götürülemeyeceğini ve çocukları bu şekilde götüren kişilere karşı mücadele edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Gazze'deki çatışma koşulları, ev tahliyeleri ve yerinden edilme gibi faktörler²⁸, çocukların aileleriyle birlikte yaşama haklarını etkileyebilir ve çatışma ortamında çocukların başka ülkelere götürülerek ailelerinden uzaklaşmalarına sebep olabilmektedir. Madde 11'in ihlal edildiği durumlar, çocukların anne ve babalarının izni olmaksızın başka yerlere götürülmesiyle ilgili kaygıları artırmaktadır.

Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri, BMÇHS Madde 18 kapsamında değerlendirildiğinde, çocukların yetişmesinden ve gelişmesinden sorumlu olan ebeveynlerin bu sorumluluklarını en iyi biçimde yerine getirememesi durumunu vurgulamaktadır. Uluslararası toplumun bu bağlamda önemli bir rolü bulunmaktadır. Gazze'deki çocuklar, çatışma ve ev tahliyeleri gibi zorlayıcı koşullar altında büyümekte ve gelişmekte, ancak ebeveynlerin bu süreçte sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirememesi çocukların haklarını olumsuz etkilemektedir. Uluslararası toplumun, Gazze'deki çocukların sağlıklı bir ortamda yetişmelerini desteklemek, ebeveynlere gereken yardımı sağlamak ve çocuk haklarına uygun bir şekilde büyümelerini güvence altına almak amacıyla çaba göstermesi önemlidir. Bu, sadece bölgesel değil, aynı zamanda küresel bir sorumluluktur.

Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri, Madde 20'yi göz önüne alarak değerlendirildiğinde ise çocukların ailesinden yoksun kaldığı veya aile ortamının onlar için uygun olmadığı durumlarında devletten özel koruma ve yardım alma haklarına yönelik ihlaller ortaya çıkmaktadır. Gazze'deki çocuklar, çatışma ve ev tahliyeleri gibi zorlu koşullar altında ailelerinden ayrı düşmekte veya aile ortamları bozulmaktadır.

Kategori III: Çocukların Özgürlük ve Gizlilik Haklarının İhlali

Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri, özellikle Madde 12 bağlamında ele alındığında, çocukların görüşlerini özgürce ifade edememelerine dair bir baskı rejiminden etkilendiği gözlemlenmektedir. İsrail güçleri, yılbaşından bu yana yaklaşık 900 Filistinli çocuğu gözaltına almıştır. Ekim ayı itibarıyla 200 çocuk İsrail hapishane-

28 Euronews(2023). "İsrail'in Kara Harekâtı Öncesi Tahliye Emri Verilen Gazzeliler Evlerini Terk Ediyor." Euro-news. <https://tr.euronews.com/2023/10/13/israilin-kara-harekati-oncesi-tahliye-emri-verilen-gazzeliler-evlerini-terk-ediyor>. (Erişim Tarihi: 15.04.2024).

nelerinde tutuluyor²⁹. Çatışma ortamı ve ev tahliyeleri gibi zorlu koşullar altında, çocukların düşüncelerini ifade etmekte yaşadığı güçlükler, baskı rejiminin etkisi altında olduklarını göstermektedir. Gazze'deki çocuklar, çatışma koşulları ve güvenlik endişeleri nedeniyle düşüncelerini açıklamaktan çekinebilmekte veya bu ifadelerini özgürce dile getirememektedir. Bu durum, Madde 12'nin ihlal edildiği bir tabloyu ortaya koymaktadır. Saldırıları nedeniyle çocukların normal çocukluklarını yaşayamamaları, oyun, dinlenme, boş zaman değerlendirme ve kültürel haklarına yönelik bir ihlal oluşturmaktadır (ÇHS Madde 31).

Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri bağlamında, Madde 16 üzerinden yaşanan durumları ele alarak değerlendirildiğinde bu madde, hiç kimsenin çocukların onurunu kıramayacağını, onları küçük düşüremeyeceğini ve özel hayatlarına karışamayacağını vurgulamaktadır ve çocukların bu haklarının yasalarla korunduğunu belirtmektedir. Ancak, Gazze'deki çocuklar, çatışma koşulları ve ev tahliyeleri nedeniyle yaşadıkları travmatik olaylar, onurlarının zedelenmesine, küçük düşürülmesine ve özel hayatlarına müdahale edilmesine neden olmaktadır. Bu durum, Madde 16'nın ihlal edildiği bir tabloyu ortaya koymaktadır.

Kategori IV: Sağlık ve Eğitim Hizmetlerinin İhlali

Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri, Madde 24'ü göz önüne alarak değerlendirildiğinde, çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanma haklarına yönelik ciddi ihlallerle karşılaşıldığı görülmektedir. Özellikle, sağlık hizmetlerinin vurulması ve hastanelerin yok edilmesi gibi olaylar, bu madde bağlamında çocuk hakları ihlallerini ön plana çıkarmaktadır. İsrail'in 10 Ekim'de Gazze Şeridi'nde nüfusun yoğun olduğu bölgelere yönelik fosfor bombası saldırıları ve ardından 13 Ekim'de Durra Çocuk Hastanesi'ni hedef alması^{30,31}, çocuk haklarına yönelik açık bir ihlal teşkil etmektedir. Özellikle sağlık sektörünü hedef alan İsrail saldırılarında Gazze'de 364 sağlık çalışanı ve 48 sivil savunma görevlisinin yaşamını yitirmiştir. Bu saldırılarda İsrail 55 sağlık kuruluşunu hedef almış, 53 sağlık merkezi ile 32 hastaneyi hizmet

29 TrtHaber (2023). "İsrail Çeşitli Bahanelerle Filistinli Çocukları Gözaltına Alıyor." 20 Kasım <https://www.trt-haber.com/haber/dunya/israil-cesitli-bahanelerle-filistinli-cocuklari-gozaltina-aliyor-814305.html> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)

30 Citizen Evidence Lab.(2023), "Israel/OPT: Identifying The Israeli Army's Use Of White Phosphorus In Gaza", <https://citizenevidence.org/2023/10/13/israel-opt-identifying-the-israeli-armys-use-of-white-phosphorus-in-gaza/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024).

31 Salih Okuroğlu(2023). "İsrail Fosfor Bombası Kullandı | AA Fotoğrafladı | Uluslararası Af Örgütü Kanıtları Paylaştı", Anadolu Ajansı (AA), 28 Aralık <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-gazzedeki-nuseyrat-mul-teci-kampinda-bir-eve-duzenledigi-saldirida-7-kisi-odu/3094180> (Erişim Tarihi:21.01.2024).

dışı bırakmış, 126 ambulansı da kullanılmaz hale getirmiştir³². Gazze'deki çocuklar, çatışma ve saldırılar nedeniyle sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamakta ve hastanelerin vurulması gibi olaylar sağlık sistemini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, Madde 24'te belirtilen sağlık hizmetlerine erişim hakkının ciddi şekilde ihlal edildiğini göstermektedir. Çocukların beslenmesine, aşılmasına ve genel sağlık koşullarına dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmesine rağmen, çocuklar bu hizmetlerden yeterince yararlanamamakta ve sağlıkları risk altında bulunmaktadır. Aynı zaman da BM'ye göre, Gazze'de 378 bin kişi Entegre Gıda Güvenliği Aşama Sınıflandırması (IPC) ölçeğine göre "felaket" olarak adlandırılan 5. seviye, 939 bin kişi de "acil durum" olarak bilinen 4. seviye açlıkla karşı karşıya kalmışlardır. İsrail'in Gazze Şeridi'ne yardım girişini engelleyerek uyguladığı «aç bırakma politikası», en küçüğü 14 günlük bebek olmak üzere 30'a yakın çocuğun ölümüne neden oldu, bu da büyük bir «insani felaket» olarak nitelendirilmektedir³³. Ayrıca, Gazze'deki çocuklar ve ailelerin temiz suya erişimde yaşadığı zorluklar³⁴, Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 24'ü olan "Temiz Su ve Sağlık Hizmeti" hakkının da ihlal edildiğini göstermektedir.

Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri, Madde 26-27'yi göz önüne alarak değerlendirildiğinde, çocukların gelişim haklarına yönelik ciddi ihlallerin yaşandığı görülebilir. Özellikle, okulların ve kreşlerin bombalanması gibi olaylar, çocukların eğitim ve gelişim haklarını olumsuz etkilemektedir. Saldırılar sonucunda 255 okul hedef alınmıştır, 63 okul hizmet dışı kalmıştır³⁵. Gazze'deki çocuklar, çatışma ve saldırılar nedeniyle okullarına ve kreşlerine düzenlenen saldırılardan dolayı eğitim hakkını tam olarak kullanamamaktadırlar. Bu durum, çocukların gelişim haklarını ciddi şekilde zedelemektedir. Madde 26-27'de belirtilen çocukların daha iyi bir yaşam sürdürmeleri için yardım edilmesi gerekliliği, bu hakların Gazze'deki çocuklar açısından ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Eğitim Hak-

32 TrtHaber (2024). "İsrail'in Gazze'ye 170 Gündür Düzenlediği Saldırılarda 14 Bin 280 Çocuk Öldü." 24 Mart <https://www.trthaber.com/haber/dunya/israilin-gazze-ye-170-gundur-duzenlediği-saldırlarda-14-bin-280-cocuk-oldu-846470.html> Erişim Tarihi: 15.04.2024

33 Euronews(2024). "İsrail'in Gazze'ye Saldırılarında 14 Bin Filistinli Çocuk Öldü." Euronews. <https://tr.euronews.com/2024/03/19/165-gundur-israil-saldırları-altındaki-gazze-cocukların-açlıkla-ımtihani#:~:text=Açıklamada%2C%20sağlık%20sektörünü%20de%20hedef,savunma%20görevlisinin%20oyaşamını%20yitirdiği%20okaydedildi.> (Erişim Tarihi: 19.03.2024).

34 Salih Okuroğlu(2023), "UNICEF: Gazze'deki Çocuklar Temiz Suyun Yüzde 90'ına Erişemiyor", Anadolu Ajansı (AA) 20 Aralık <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/unicef-gazzedeki-cocuklar-temiz-suyun-yuzde-90ina-erisemiyor/3088275> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

35 Gülşen Topçu (2023) "Gazze Şeridi'ne 7 Ekim'den Bu Yana Devam Eden Saldırılarda Ölenlerin 5 Bini Çocuk, 3 Bin 300'ü Kadın", Anadolu Ajansı (AA) 18 Kasım <https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/israilin-gazze-seridine-duzenlediği-saldırlarda-ölenlerin-sayisi-12-bini-gecti/1818138> (Erişim Tarihi: 19.03.2024).

kı maddesi (Madde 28) gereğince her çocuğun eğitim hakkına saygı gösterilmesi gerekmektedir. Ancak İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları sonucunda 625 binden fazla Filistinli öğrencinin eğitimden mahrum kaldığı belirlenmiştir³⁶. Bu durum, çocukların bilimsel ve düşünsel gelişim haklarının da ihlal edildiğini göstermektedir. Aynı zamanda, İsrail ordusunun Gazze'de bulunan 215 anaokulunu yok etmesi ve okullara kayıtlı öğrenciler arasında ölümler ve yaralanmaların yaşanması³⁷, insan hakları evrensel bildirgesinin eğitim hakkına yönelik temel prensiplerine aykırıdır. Bu durum, özellikle çatışma bölgelerinde okulların ve eğitim kurumlarının korunması gerektiğini belirten uluslararası savaş hukuku ve insan hakları evrensel bildirgesindeki ilgili maddelere ters düşmektedir. Bu çerçevede, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çeşitli maddelerine vurgu yapmak mümkündür.

Gazze'deki çocuk hakları ihlalleri, Madde 31-32'yi göz önüne alarak değerlendirildiğinde, çocukların boş zamanlarını değerlendirememesi ve eğitim haklarının ihlali ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Özellikle çatışma ve savaş durumları, çocukların bu haklardan mahrum kalmalarına neden olmaktadır. Gazze'deki çocuklar, oyun bahçeleri, çocuk kulüpleri, kütüphaneler, spor ve kültür merkezlerine erişimde ciddi kısıtlamalarla karşılaşabilmektedir. Savaş koşulları ve ev tahliyeleri gibi olaylar, çocukların normal bir çocukluk yaşayamamalarına ve bu tür etkinliklere katılma haklarından mahrum kalmalarına neden olmaktadır. Aynı şekilde, çocukların okula gitme ve oyun oynama hakları da savaş durumunda ciddi şekilde etkilenmektedir. Okulların ve oyun alanlarının güvenli olmaması, çocukların eğitim ve oyun haklarından mahrum kalmalarına yol açmaktadır. Çocukların çalıştırılması durumunda ise sağlıklarının ve eğitimlerinin tehlikeye atılmaması gerektiği belirtilmiş olmasına rağmen, savaş koşulları altında bu haklar da sıklıkla ihlal edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada Gazze'de yaşanan İsrail saldırılarına maruz kalan çocukların BMÇHS'nde yer alan haklarının ihlalleri vurgulanmakta ve bu hakların nasıl ciddi şekilde etkilendiği ortaya çıkartılmaktadır. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (CÇHB) ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi(BMÇHB), Birleşmiş

36 Dalia Haidar (2023), "Gazze'de İsrail'in Saldırıları Sonucu Okulların Yüzde 70'i Hasar Gördü: 'Artık Her Şey Değişti, Bazı Öğrencilerim Öldü'", BBC 21 Aralık <https://www.bbc.com/turkce/articles/c72yxnjm9ymo>

37 İzettin Ebu Ayye(2023), "Gazze'de Eğitim Durdu: Savaş, Öğrenim Yılı'nın Tamamlanmasını Zorlaştırıyor", Independent Türkçe, 12 Aralık <https://www.indyturk.com/node/681236/dunya/gazzedede-egitim-durdu-savas-ogrenim-yilinin-tamamlanmasini-zorluyor> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) gibi uluslararası belgeler, çocukların yaşama, sağlığa, eğitime, aile birliğine ve diğer temel haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuk hakları tarihinde resmî belgelere bakıldığında, Gazze'deki çocukların yaşadığı dramatik koşullar, bu hakların ciddi şekilde nasıl ihlal edildiğini bize açıkça göstermektedir.

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları, çocukların yaşama hakkını doğrudan tehdit etmektedir. Özellikle BM raporlarına göre, saldırılarda ölenlerin yüzde 70'i çocuk ve kadınlar oluşturmaktadır³⁸. Ayrıca, sağlık hizmetlerine yönelik saldırılar ve hastanelerin yok edilmesi, çocukların sağlığına erişimlerini engelleyerek sağlık hakkının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Birçok çocuk sağlık hizmetlerine erişemediği için sağlık sorunları yaşamakta ve bu sorunlar ölümle sonuçlanabilmektedir.

İsrail saldırıları, okulların ve eğitim kurumlarının hedef alınmasıyla 625 binden fazla Filistinli öğrencinin eğitimden mahrum kalmasına neden olmuştur³⁹. Bu durum, çocukların bilimsel ve düşünsel gelişim haklarının ciddi şekilde ihlal edildiğini göstermektedir.

Saldırılar sonucu ev tahliyeleri, ailelerin dağılmasına ve çocukların ailelerinden ayrı düşmesine yol açarak bu hakları ciddi şekilde ihlal etmektedir. Ayrıca, çocukların ruhsal sağlıkları üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, bu durum çocukların psikososyal gelişim haklarını da zedelemektedir.

Gazze'deki çocukların çatışma ortamında yaşamak zorunda bırakılması, oyun oynama ve boş zamanlarını değerlendirme haklarını engellemekte ve bu da ÇHS'nin ilgili maddelerinin ihlali anlamına gelmektedir. Oyun bahçeleri, spor ve kültür merkezlerine erişimdeki kısıtlamalar çocukların normal bir çocukluk yaşamalarına izin vermemekte ve bu hakların ihlal edildiğini göstermektedir.

Gazze'deki İsrail saldırıları, BMÇHS maddelerinde yer alan bir dizi temel hakkın ciddi şekilde ihlal edildiği bir tabloyu ortaya koymaktadır. Çocuklar yaşama, sağlığa, eğitime, aile birliğine ve gelişim haklarına erişim konusunda büyük sıkıntıları yaşamaktadır.

38 TrtHaber (2024). "BM: Gazze'de Öldürülen Yaklaşık 25 Bin Kişinin Yüzde 70'i Çocuk ve Kadın." 19 Ocak <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bm-gazgede-oldurulen-yaklasik-25-bin-kisinin-yuzde-70i-cocuk-ve-kadin-830413.html>

(Erişim Tarihi: 15.04.2024)

39 Dalia Haidar (2023), "Gazze'de İsrail'in Saldırıları Sonucu Okulların Yüzde 70'i Hasar Gördü: 'Artık Her Şey Değişti, Bazı Öğrencilerim Öldü'", BBC 21 Aralık <https://www.bbc.com/turkce/articles/c72yxnmj9ymo>

Uluslararası toplumun, Gazze'deki çocukları koruma ve haklarına saygı gösterme konusunda daha etkin bir şekilde harekete geçmesi acil bir ihtiyaçtır. Çünkü bu durum sadece bir bölgesel sorunun ötesinde, tüm insanlık için bir vicdan meselesi haline gelmiştir. Uluslararası toplumun, bu çocukların temel haklarına saygı göstermek, korumak ve desteklemek adına daha fazla sorumluluk alması gerekmektedir. İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına dair uluslararası bir çözüm bulunması, çocukların yaşam hakkını korumak, sağlık ve eğitim haklarına erişimini güvence altına almak için kritik öneme sahiptir. Gazze'ye yönelik saldırıların durdurulması amacıyla, uluslararası hukuk çerçevesinde önerilen politikalar şunlardır;

- Etkin bir diplomatik yaklaşımla, barışçıl çözümlerin benimsenmesi ve uluslararası hukuka uyulması sağlanmalıdır.
- İsrail ile ticaret ve ekonomik ilişkilerde kısıtlamalara gidilmelidir. Bu yaptırımlar, İsrail'in ekonomik açıdan zarar görmesine ve politikalarını gözden geçirmeye ve değiştirmeye teşvik edebilir.
- İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarında uluslararası hukuku ihlal ettiği ve İnsan Hakları ve Çocuk Haklarını görmezden geldiği açıktır. Bu sebeple İsrail uluslararası mahkemelere dava edilmelidir. İsrail'e, 2023 Aralık ayında Güney Afrika tarafından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Soykırım Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ettiği gerekçesiyle Uluslararası Adalet Divanı'nda soykırım davası açılmış ve yargılama devam etmektedir.
- İsrail'in saldırılarına ilişkin olarak, İnsan Hakları Konseyi'ne veya Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne dava açılabilir. Bu davalarda, İsrail'in insan hakları ihlalleri veya uluslararası hukuka aykırı davranışlarına dair kanıtlar sunularak yargı süreci başlatılır. İnsan Hakları Konseyi, ihlalleri inceleyerek raporlar hazırlayabilir ve uluslararası toplumu harekete geçmeye teşvik edebilir. Uluslararası Ceza Mahkemesi ise, ciddi suçlamaları yargılamakla görevlidir ve İsrail'in savaş suçlarını ve insanlığa karşı suçlarını yargılayabilir. Bu davalarda, uluslararası hukuk uzmanları ve insan hakları savunucuları İsrail'in eylemlerine ilişkin kanıtları sunarak adaletin sağlanmasına yardımcı olabilirler.
- Uluslararası toplum, İsrail'e Gazze'ye yönelik insani yardımların engellenmesi konusunda baskı yapmalıdır. İsrail'in Gazze'ye insani yardımların gi-

rişini engellemesi uluslararası hukuka aykırı olduğundan, bu konuda İsrail'e karşı diplomatik ve siyasi baskı uygulanmalıdır.

Bu çerçevede, diplomatik çabalara ek olarak, sivil toplum kuruluşları, insan hakları savunucuları ve uluslararası kuruluşlar işbirliği içinde hareket etmelidir. Çocukların korunması ve haklarının tesisi için acil yardım programları hayata geçirilmeli, eğitim ve sağlık altyapıları yeniden inşa edilmeli ve çocukların psikososyal destek almasına yönelik projeler güçlendirilmelidir. Ayrıca, Gazze'deki çocuklara yönelik medya ve uluslararası toplumun dikkatini çekmek amacıyla daha fazla bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Bu, halkın duyarlılığını artırmak, uluslararası kamuoyunu harekete geçirmek ve çocuk hakları konusunda küresel bir farkındalık yaratmak için önemlidir. Gazze'de çocukların yaşamış oldukları sürecin etkilerini azaltmak ve çocukların gelişimlerinin desteklenmesi konusunda yapılması gereken öneriler;

- Gazze'de çocukları korumak için güçlü bir hukuki çerçeve oluşturulmalıdır.
- Gazze'deki çocukların haklarını savunmak için gençlik örgütleri ve çocuk hakları savunucularıyla işbirliği yapılmalıdır. Bu örgütler, çocukların seslerini duyurarak politika yapıcılarına ve uluslararası topluma çocuk hakları konusunda farkındalık oluşturabilir ve çocukların yaşamlarını iyileştirmek için çözümler sunabilir.
- Eğitim kurumları ve kamu kuruluşları da farkındalık oluşturma faaliyetlerine destek vererek Gazze'deki çocukların haklarına dair bilinçlendirme çalışmalarını desteklenmelidir. Bu kurumlar, seminerler, konferanslar veya etkinlikler düzenleyerek toplumu Gazze'deki çocukların yaşadığı hak ihlalleri konusunda bilinçlendirebilir ve harekete geçmelerini teşvik edebilirler.
- Savaş sırasında çocukların kaybolma, ayrılma veya istismara maruz kalma riskini azaltmak için, acil durumlarda kullanılmak üzere çocukların kimliklerini korumak ve aileleriyle bir arada kalmalarını sağlamak amacıyla etkin bir kayıt ve izleme sistemleri kurulmalıdır.
- Gazze'deki çocuklara gıda, su, sağlık hizmetleri ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak insani yardım sağlanmalıdır.
- Gazze'deki çocuklara ve ailelere psikolojik destek ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.

- Gazze'deki çocuklara eğitim imkanları sağlanmalı ve okullara yeterli kaynaklar tahsis edilmelidir.
- Gazze'deki çocukların güvenliği ve korunması için toplum tabanlı erken uyarı sistemleri ve çocuk merkezli koruma mekanizmaları geliştirilmelidir.
- Savaşın ardından Gazze'deki çocukların travma sonrası stres bozukluğu ve diğer psikolojik sorunlarına yönelik uzun vadeli terapi ve destek programları oluşturulmalıdır.

Gazze'deki çocukların yaşadığı acı gerçek, uluslararası toplumun daha etkin ve kararlı bir şekilde harekete geçmesini gerektirmektedir. Ancak birlikte çalışarak, çocuklara güvenli bir gelecek sağlamak ve onların temel haklarına saygı göstermek mümkündür. Bu, sadece Gazze'deki çocukların değil, aynı zamanda tüm dünya çocuklarının haklarına verilen bir taahhüttür. Unutmamalıdır ki, çocuk haklarına saygı göstermek, insanlık değerlerine olan bağlılığın bir yansımasıdır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Yağın (2023). "İsrail'in Gazze Katliamı: UCM'ye Göre Savaş Suçu mu, Devlet Terörü mü?" *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 7(2),201-211.
- AKILLIOĞLU, Tekin (1995). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- AKYÜZ, Emine (2018). *Çocuk Hukuku (Çocukların Hakları ve Korunması)* Pegem Akademi Yayıncılık, Baskı 6.
- ALGAN, Müberra (2021). *Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları*. On İki Levha Yayıncılık.
- ALTUN, Tuğba(2023). "Gazze'de Saatte 5 Çocuk Öldürülürken 7 Bebek Bombalamalar Arasında Dünyaya Gözlerini Açıyor", *Anadolu Ajansı (AA)* 16 Kasım <https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/gazgede-saatte-5-cocuk-oldurulurken-7-bebek-bombalamalar-arasinda-dunyaya-gozlerini-aciyor/1818107> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

- ARI, Yılmaz (2023). “Bir İnsanlık Suçu ve Soykırım Trajedisi: İsrail’in Filistinlilere Uyguladığı Devlet Terörü Nedeniyle Yargılanması Gerektiğine Dair Bir Değerlendirme.” *Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi* 5 (Aralık 2023), 22-44. <https://doi.org/10.61216/darulhadisdergisi.1392165>.
- BM(1948), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)
- BM(1959), Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi https://kdkcocuk.gov.tr/ana-sayfa/contents/files/YasalDuzenlemeler/BM_cocuk_Haklari_Bildirisi.pdf (Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- BM(1989), Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-cuk-haklarina-da-slee/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)
- CANİK, Muhammed Emin (2024).). “İsrail, Gazze’de 108 Günde 11 Bin Çocuk Öldürdü”. *Anadolu Ajansı (AA)*, 23 Ocak <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-gazgede-108-gunde-11-bin-cocuk-oldurdu/3115717#:~:text=İsrail%20ordusunun%2C%20Gazze%20Şeridi'ne,11%20bin%20çocuğu%20öldürdüğü%20açımlandı.&text=Gazze'deki%20hükümetin%20Medya%20Ofisinden,500%20kadının%20hayatını%20kaybettiği%20belirtildi.> (Erişim Tarihi: 19.03.2024).
- CİTİZEN EVIDENCE LAB.(2023), “Israel/OPT: Identifying The Israeli Army’s Use Of White Phosphorus In Gaza”, CİTİZEN EVIDENCE LAB <https://citizenevidence.org/2023/10/13/israel-opt-identifying-the-israeli-armys-use-of-white-phosphorus-in-gaza/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024).
- COHEN, Cynthia Price (2002). “United Nations Convention on the Rights of the Child: Developing International Norms to Create a New World for Children”, *Children as Equals: Exploring the Rights of the Child* ed. Alaimo, K ve Klug, B., University Press of America
- ÇALDIRAN, Ezgi (2019). *Siyasi İktidar Karşısında Çocuk ve Çocukluk. On İki Levha Yayınları*
- ÇELİKER, Gökhan ve Sümeye Dilara Dinçer(2023). “Dünyada En Kısa Sürede En Fazla Çocuğun Öldürüldüğü Yer: Gazze”, *Anadolu Ajansı (AA)* 4 Kasım <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-en-kisa-surede-en-fazla-cocugun-olduruldugu-yer-gazze/3042120#:~:text=Gazze%27nin%202%2C3%20milyonluk,yüzde%2040%27tan%20fazlası%20çocuk> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

- ÇETİN, Şerife (2023). “BM: Gazze’de 46 Günde 5 Bin 300 Çocuk öldürüldü”, Anadolu Ajansı (AA) 22 Kasım <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-gazgede-46-gunde-5-bin-300-cocuk-olduruldu/3061970> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- ÇÜÇEN, Kadir (2011). İnsan Hakları. MKM Yayıncılık.
- DEMİR, Abdullah (2010). “Tarihten Günümüze Çocuk Hakları”, International Journal Of Early Childhood Education Research, 1(3).
- DEVECİ, Mustafa (2024). “BM: Gazze Şeridi’nde 650 Bin Kişi Evsiz Kaldı”. Anadolu Ajansı (AA), 9 Şubat <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-gazze-seridinde-650-bin-kisi-evsiz-kaldi/3132423#:~:text=BM%20İnsani%20İşler%20Koordinasyon%20Ofisi,bin%20kişinin%20evsiz%20kaldığını%20bildirdi.> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)
- EBU AYŞE, İzzettin (2023), “Gazze’de Eğitim Durdu: Savaş, Öğrenim Yılıının Tamamlanmasını Zorlaştırıyor”, Independet Türkçe, 12 Aralık <https://www.indyrturk.com/node/681236/dünya/gazgede-egitim-durdu-savas-ogrenim-yilinin-tamamlanmasini-zorluyor> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- Euronews(2023). “İsrail’in Kara Harekatı Öncesi Tahliye Emri Verilen Gazzeliler Evlerini Terk Ediyor.” Euronews, 13 Ekim <https://tr.euronews.com/2023/10/13/israilin-kara-harekati-oncesi-tahliye-emri-verilen-gazzeliler-evlerini-terk-ediyor.> (Erişim Tarihi: 15.04.2024).
- Euronews(2024). “İsrail’in Gazze’ye Saldırılarında 14 Bin Filistinli Çocuk Öldü.” Euronews, 19 Mart <https://tr.euronews.com/2024/03/19/165-gundur-israil-saldirilar-altındaki-gazdede-cocukların-aclıkla-imtihani#:~:text=Açıklamada%2C%20sağlık%20sektörünü%20de%20hedef,savunma%20görevlisinin%20yaşamını%20yitirdiği%20kaydedildi.> (Erişim Tarihi: 19.03.2024).
- HAİDAR , Dalia (2023).“Gazze’de İsrail’in Saldırıları Sonucu Okulların Yüzde 70’i Hasar Gördü: ‘Artık Her Şey Değişti, Bazı Öğrencilerim Öldü’”, BBC 21 Aralık <https://www.bbc.com/turkce/articles/c72yxnm9ymo> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- İNAN, Ali Naim (1968). Çocuk Hukuku. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- KOSHER, Hanita, BEN-ARİEH, Asher ve Hendelsman(2016), Children’s Rights and Social Work. Springer, New York.

OKUROĞLU, Salih (2023). "BM, Gazze ve Batı Şeria'daki 2,7 Milyon Kişi İçin 1,2 Milyar Dolarlık İnsani Yardım Çağrısı Başlattı", Anadolu Ajansı (AA) 6 Aralık <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-gazze-ve-bati-seriadaki-2-7-milyon-kisi-i-cin-1-2-milyar-dolarlik-insani-yardim-cagrisi-baslatti/3045833> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

OKUROĞLU, Salih (2023). "UNICEF: Gazze'deki Çocuklar Temiz Suyun Yüzde 90'ına Erişemiyor", Anadolu Ajansı (AA) 20 Aralık <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uni-cef-gazzedeki-cocuklar-temiz-suyun-yuzde-90ina-erisemiyor/3088275> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

OKUROĞLU, Salih(2023). "İsrail Fosfor Bombası Kullandı | AA Fotoğrafladı | Uluslararası Af Örgütü Kanıtları Paylaştı", Anadolu Ajansı (AA) 28 Aralık <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-gazzedeki-nuseyrat-multeci-kampinda-bir-eve-duzenledigi-saldirida-7-kisi-oldu/3094180> (Erişim Tarihi:21.01.2024).

OZANSOY, Cüneyt (1999). "Öznesini Arayan Nesnelere: Çocuk ve Çocuk Hakları", TBB Dergisi, 1, 39-62.

ÖZDEMİR, Hayrunisa Özdemir ve Ahmet Cemil Ruhi (2018). Çocuk Hukuku (Ders Kitabı). On İki Levha Yayıncılık. Baskı 2.

SEMİZ, Muhammed (2023). "İsrail Güçleri, Gazze'de Henüz Bir Yaşını Doldurmamış 133 Bebeği Öldürdü", Anadolu Ajansı (AA) 31 Ekim [https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-gucleri-gazze-de-henuz-bir-yasini-doldurmamis-133-bebegi-oldurdu/3038573#:~:text=İsrail%20saldırılarında%2C%20henüz%20bir%20yaşını,üzere%20444%20bebek%20yaşamını%20yitirdi.&text=İsrail%20bombardımanlarında%2C%203%20yaşındaki%20171,17yaş\)%20523%20çocuk%20hayatını%20kaybetti.](https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-gucleri-gazze-de-henuz-bir-yasini-doldurmamis-133-bebegi-oldurdu/3038573#:~:text=İsrail%20saldırılarında%2C%20henüz%20bir%20yaşını,üzere%20444%20bebek%20yaşamını%20yitirdi.&text=İsrail%20bombardımanlarında%2C%203%20yaşındaki%20171,17yaş)%20523%20çocuk%20hayatını%20kaybetti.) (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

TİRYAKİOĞLU, Bilgin (1991). Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

TOPÇU, Gülşen (2023) "Gazze Şeridi'ne 7 Ekim'den Bu Yana Devam Eden Saldırılarda Ölenlerin 5 Bini Çocuk, 3 Bin 300'ü Kadın", Anadolu Ajansı (AA), 18 Kasım <https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/israilin-gazze-seridine-duzenledigi-saldirilarda-olenlerin-sayisi-12-bini-gecti/1818138> (Erişim Tarihi: 19.03.2024).

TRTHABER (2023). "İsrail Çeşitli Bahanelerle Filistinli Çocukları Gözaltına Alıyor." Trt Haber, 20 Kasım <https://www.trthaber.com/haber/dunya/israil-cesitli-bahanelerle-filistinli-cocuklari-gozaltina-aliyor-814305.html> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)

TRTHABER (2024). “BM: Gazze’de Öldürülen Yaklaşık 25 Bin Kişinin Yüzde 70’i Çocuk ve Kadın.” Trt Haber, 19 Ocak <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bm-gazzedede-oldurulen-yaklasik-25-bin-kisinin-yuzde-70i-cocuk-ve-kadin-830413.html> (Erişim Tarihi: 15.04.2024)

TRTHABER (2024). “İsrail’in Gazze’ye 170 Gündür Düzenlediği Saldırılarda 14 Bin 280 Çocuk Öldü.” Trt Haber, 24 Mart <https://www.trthaber.com/haber/dunya/israilin-gazze-ye-170-gundur-duzenledigi-saldirilarda-14-bin-280-cocuk-oldu-846470.html> Erişim Tarihi: 15.04.2024)

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.